

Regenwormen

Tijdstip: in september, oktober en november, na een regenbui.

1. Inleiding

Een mol eet per jaar wel 50 kg wormen. Dat is veel, maar als je bedenkt dat in je tuin per vierkante meter wel 400 regenwormen leven dan zijn er voor de mollen genoeg wormen te vinden. Ook voor dassen en vogels zijn wormen belangrijk voedsel. Wormen zelf eten organisch materiaal, zoals bladeren. Ze trekken die de grond in en eten ze daar lekker op.

2. Doel

Kinderen laten ontdekken dat wormen in de grond leven en dat ze bladeren en ander organisch materiaal eten, die ze de grond in trekken en daar opeten.

Taalontwikkeling: grond, gang, aarde, zand, worm, blad

3. Voorbereiding

Materialen verzamelen, werkbladen kopiëren

4. Uitvoering

Gebruik het onderstaande als introductie.

“De regenworm zat een beetje verdrietig in het gras. De grond onder hem was droog en hard, het lukte hem niet een gangetje te graven om in weg te kruipen. En dat wilde hij zo graag. Boven de grond was het licht en warm, hij wilde liever in de donkere, vochtige, koele aarde zitten. Gelukkig waren er wat kinderen die voor de regenworm een huisje wilde maken, in een potje met lekkere vochtige aarde. Daar wilde de regenworm graag wonen. En als ze er nou ook nog lekkere blaadjes bij legden...”

→ Wie van jullie heeft wel eens een regenworm gezien?

→ Waar zat het beestje? Bleef het zitten of kroop het weer weg?

U gaat naar buiten om met de kinderen wormen te zoeken. Dat gaat het beste als het bewolkt is of vlak na een regenbui. Wormen komen naar boven als de grond trilt. Dat gebeurt tijdens een regenbui, maar u kunt dit ook nabootsen. Steek een schep of riek in de grond en beweeg die heen en weer. Of een aantal kinderen gaan in een kring staan op een lekker vochtig grasveld en gaan flink staan trappelen. Ook dan komen de regenwormen boven de grond. Probeer ze niet te snel te pakken, dan schieten ze terug de grond in. Doe een aantal regenwormen (3 à 5 per tafelgroep) in een potje, samen met wat bladeren, en neem ze mee de klas in om ze in het wormenhotel te zetten. Zet het potje op een donkere plek terwijl de kinderen het wormenhotel gaan maken.

- De kinderen gaan per tafelgroepje een wormenhotel maken, zoals op **Werkblad KB2b** getekend staat: om en om een laagje aarde en zand, allebei licht vochtig (vooraf vochtig gemaakt met behulp van een plantenspuit). Bovenop komen wat bladeren te liggen.

Elk tafelgroepje krijgt 3 à 5 wormen. De kinderen gaan de regenwormen eerst goed bekijken met behulp van **Werkblad KB2a**: hoe ziet een worm er uit, zie je een kop of een staart? Deze activiteit mag uiteraard niet te lang duren. Dan worden de wormen in de wormenpot gedaan. De pot wordt donker gemaakt door er een zwart vel papier omheen te plakken (als een koker).

Nodig: per
tafelgroepje

- Werkblad
KB2a, KB2b
- jampotje
- 1 hoge glazen
pot
- tuinaarde
- zandbakzand
- 3-5 regen-
wormen
- zwart papier
- dode blaadjes
- plantenspuit

Iedere dag kunnen ze zien of er iets veranderd is. Onderstaande kijkvragen kunnen hier bij helpen.

- Wat hebben de regenwormen met de grond gedaan?
- Wat is er met de laagjes aarde gebeurd?
- Is er al iets met de blaadjes of het andere voedsel gebeurd?

Maak na het kijken het wormenhotel weer donker voor de wormen.

Na een paar dagen tekenen ze de wormen en de veranderingen in op **Werkblad KB2b**.

Naar aanleiding van de vragen over het wormenhotel kan het gedrag van de wormen besproken worden. Daarnaast wordt besproken waar de wormen gevonden zijn, waar zitten ze in de pot, zijn er nog meer soorten wormen als die in het wormenhotel? (kijk op de website van gardensafari).

5. Afsluiting

Als afsluitende activiteit worden de wormen weer terug gebracht naar buiten en voorzichtig in een vochtig grasveld vrijgelaten.

Techniek variatie: Maak met de klas een bladerbak. **Zie Techniekblad KB2.**

6. Achtergrondinfo

<http://www.gardensafari.net/dutch/slakken.htm>

<http://beeldbank.schooltv.nl/hi/index.jsp?povo=po#u=1196.q=worm>

Er zijn heel wat wormen op de wereld, maar de meeste leven niet in je tuin, maar in zee of aan de kust. In Nederland en Vlaanderen komen ongeveer 50 soorten wormen voor die in de grond leven. Daarvan is er maar eentje echt bekend: de gewone regenworm, pier of aardworm.

Wie over de grond loopt, beseft nauwelijks dat er honderden wormen onder onze voeten bezig zijn met spitten, graven en wroeten.

Wormen zwoegen niet voor niets door de aardkost. Ze moeten ook eten. Organisch materiaal zoals half vergane blaadjes, zaden, micro-organismen en resten van allerlei dieren die ze tegenkomen, worden door de aardworm verslonden. Daar is niets op tegen. Als dank scheiden wormen een grote hoeveelheid uitwerpselen af. Vier kilogram per vierkante meter is gewoon. Goed verteerd voedsel, dat luchtig van samenstelling is en nog voedzaam voor planten ook. De grond wordt er beduidend beter van structuur van, kruimelig en goed luchtig. Precies wat elke boer en tuinier zich wenst.

Wormen leven en werken het liefst in het duister. Tot aan het grondwater is hun werkterrein. Gangen tot een diepte van wel twee meter zijn geen uitzondering. Het meeste voedsel is in de bovenlaag van de bodem te vinden, dus daar houden ze zich ook het meeste op. In de winter en in droge tijden kruipen ze dieper de grond in. In noodgevallen scheiden ze een vochtige kleefstof uit en pakken zich met aarde en al in tegen uitdrogen. En wordt het de worm te nat, dan kruipt hij z'n gang uit en waagt zich even bovenin of boven de grond. Merels en lijsters staan de wormen dan al op te wachten. Een gemakkelijk te verschalken, glibberig maaltje is hun deel. Tenslotte moeten ook zij leven.

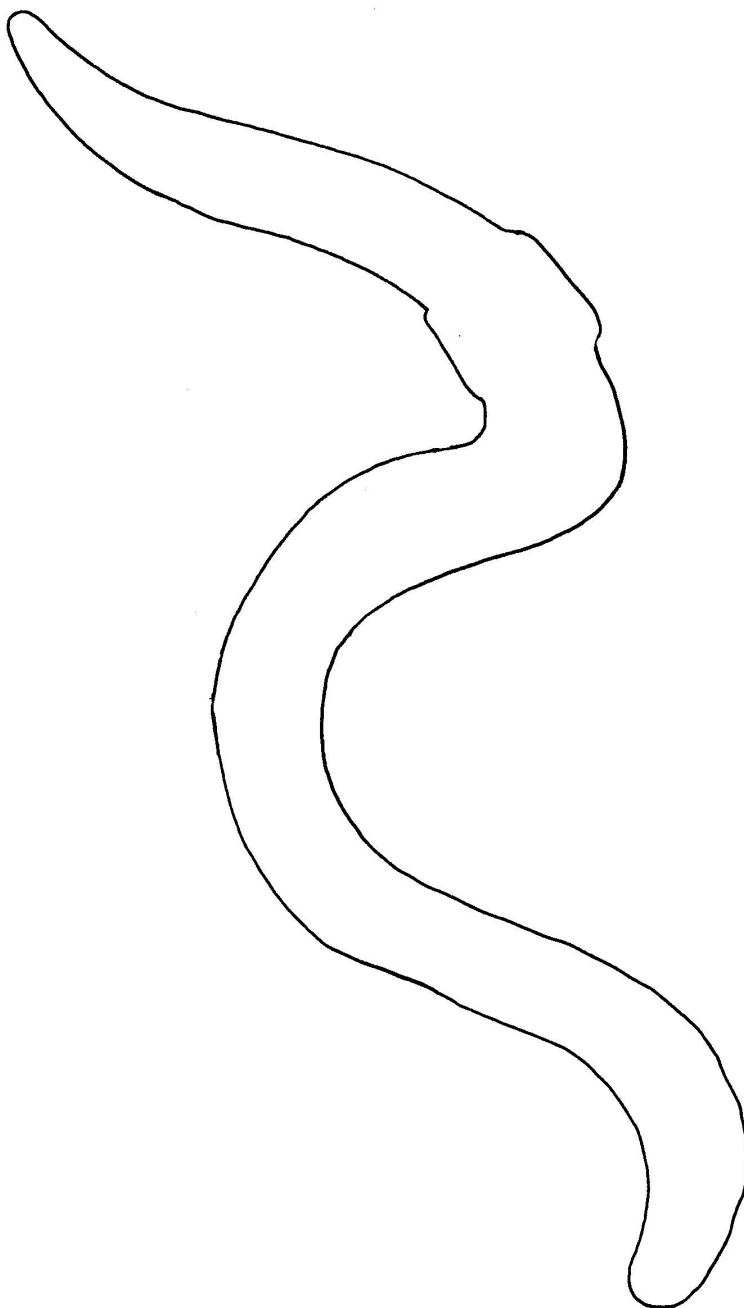
parende regenwormen

Een regenworm kan
wel 10 jaar oud
worden!

Regenworm

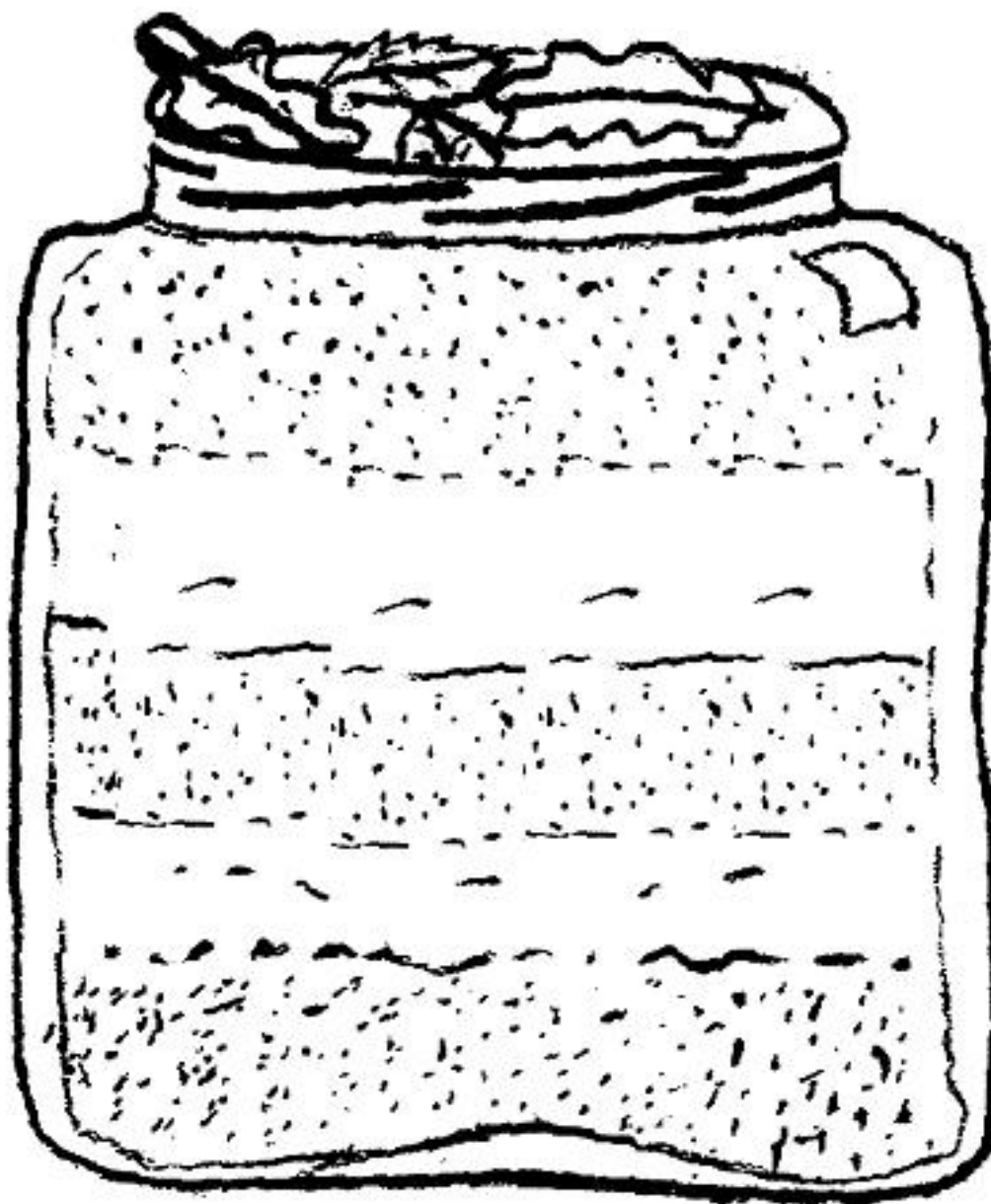
Waar zit de mond?

Waar is de worm?

Teken de gangen

blad

grond

zand

grond

zand

grond

Technieklad KB2: Een bladerbak maken

Benodigdheden

4 paaltjes van 1 meter lang
4 meter kippengaas van 50 centimeter hoog
Krammetjes.
Afgevallen bladeren
Oud kleed of vloerbedekking

Werkwijze

Graaf een kuil voor de vier paaltjes, in een vierkant ongeveer een meter uit elkaar. De paaltjes moeten voor de helft in de grond, dan wordt de bladerbak lekker stevig. Timmer het gaas aan de binnenkant tegen de 4 paaltjes aan met de krammetjes.

De bladerbak wordt ik de herfst gevuld met afgevallen bladeren. Doe er alleen bladeren in, takken verteren veel langzamer en dan duurt het lang voor je de bladaarde kunt gebruiken.

Als de bladerbak helemaal vol is kan er een oud stuk tapijt, met de onderkant naar boven, overheen gelegd worden. Dan blijven de bladeren lekker vochtig en verteren ze makkelijker.

Pak de wormenhotels en leeg die op de bladeren in de bladerbak. De wormen eten de bladeren en helpen zo die snel te verteren en er bladaarde van te maken.

Aan het begin van de volgende herfst kan de bladaarde gebruikt worden. In potten, om bollen te planten, of op de perkjes in de schooltuin om de grond losser en vruchtbaarder te maken. Is alle bladaarde uit de bak geschept dan kunnen de kinderen met de gevallen herfstbladeren de bladerbak opnieuw vullen.

Oude vloerbedekking

Bladerbak